

XORAZM VILOYATI SHAROITIDA YETISHTIRILAYOTGAN G'O'ZA NAVLARINING AYRIM AGRATEXNALOGIK ELEMENTLARINI ISHLAB CHIQISH

Shakirova Dildora Ikramovna

Urganch Davlat Universiteti Biologiya yo'nalishi magistranti

Pochta. nodirabegimsanjarbekovna@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xorazm viloyati tuproq iqlim sharoitida ekilayotgan yangi istiqbolli “Sulton” va “C-8294” g'o'za navlarning o'sishi va rivojlanishiga ekish tizimi hamda chilpish muddatlarini ta'siri o'rganiladi.

Kalit so'zlar: Xorazm viloyati, nav, variant, ko'chat qalinligi, ekish tizimi, chilpish, o'simlik bo'yi, hosil shoxi, gul, ko'sak, hosil elementlari.

Аннотация: В данной статье было изучено влияние схемы посадки и сроков окучивания на рост и развития новых перспективных сортов “Султан” и “С-8294”, посаженных в почвенно-климатических условиях Хорезмской области

Ключевые слова: Хорезмская область, сорт, вариант, толщина рассады, схема посадки, чеканка, высота растения, ветвь культуры, цветок, бутон, элементы культуры.

Annotation: This article studies the effect of planting scheme and weeding periods on the growth and the development of the new promising cotton varieties “Sultan” and “C-8294” grown in the soil and climatic conditions of Khorezm region.

Key words: Khorezm region, variety, version, seedling thickness, planting scheme, chipping, plant height, crop branch, flower, bud, crop elements.

So'ngi yillarda g'o'zaning o'sishi, rivojlanishi va hosildorligiga ko'chat qalinligi va chilpish muddatlarining ta'sirini ko'plab olimlar tomonidan o'rganilmoqda jumladan Sh.Abdualimovning tavsiyalarida unumdor tuproqlarda bir tup g'o'zada 12-13 dona hosil shox, o'rtacha unumdor tuproqlarda 11-12 dona hosil shox va unumdorligi past yerlarda 10-11 hosil shoxi to'planganda chilpish o'tkazish tavsiya etiladi. Qo'shqator usulda

ekilgan yerlarda bu tadbirni g'oz tupida 9-10 dona shox hosil bo'lganda o'tkazish mumkinligini takidlagan.[1]

S.Allanazarov va boshqalar Toshkent viloyati tuproqlari sharoitida, C-6560 g'oz navidan yuqori hosil olish uchun 80-90 va 100-110 ming tup/ga ko'chat qoldirilib, ko'chat qalinligiga mos ravishda 13-14 hosil shoxida chilpish o'tkazish zarur ekanligi va chilpish o'tkazilmagan variantga nisbatan 3,7-2,6 s/ga ko'proq hosil olinishi mumkinligi aniqlangan. Shuningdek, O'zPITI-202 g'oz navini turli ko'chat qalinligida parvarishlab, unda chilpish tadbiri o'tkazilganda, eng yuqori ko'rsatkichlar g'ozani 100-110 ming ko'chat qalinligida parvarishlab, 13-14 hosil shoxida chilpish o'tkazish kerak ekanligi va bunda g'ozadan 2,7 s/ga qo'shimcha hosil olishga erishish mumkinligi kuzatilgan [2].

H.R.Yusupov Xorazm viloyati o'tloqi allyuvial tuproqlari sharoitida olib borgan tajribalarida g'oz navlarini chigitlarini zich ekish (60x15x1 tizimiga nisbatan 60x12-1 tizimida) nihollarning tezroq unib chiqishiga sabab bolishini kuzatgan[3].

Tadqiqot materiallari va uslubi. Yuqoridagi fikrlarni inobatga olgan xolda, biz tajribalarimizni 2023-yilda Xorazm viloyati PSU va YeAITI Xorazm ITS sharoitida g'ozaning "Xorazm-127" navi ishlab chiqarish sharoiti bo'yicha 60x15-1 tizimda ekilib, o'suv davrida 12-14 hosil shoxi shakllanganida chilpish tadbiri o'tkaziladi. G'ozaning yangi "Sulton" va "C-8294" navlari ikki xil, 60x12-1 va 60x15-1 tizimda ekilib, 10-11; 12-14; 15-16 hosil shoxlari shakllanganida chilpish tadbirlari olib borildi. Olingan natijalar g'ozaning "Xorazm-127" naviga taqqoslanadi.

Tadqiqot natijalari. G'oz navlarini 1-avgust holatiga poya balandligi, hosil shoxlari soni, hosil elementlari soni hamda ko'saklar soni variantlar kesimida tahlil qilib chiqilganida, g'ozaning "Xorazm-127" navi 60x15-1 tizimda ekilib, o'suv davrida 12-14 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri o'tkazilgan nazorat variantga nisbatan poya balandligi bo'yicha yuqori natijalar g'ozaning "Sulton" navi 60x12-1 tizimda ekilib, o'suv davrida 12-14 va 15-16 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri olib borilgan variantlarda aniqlanib, 0,9 sm dan 1,6 sm gacha baland bo'lganligi kuzatilgan. (1-jadval)

G'oz navlarida hosil shoxlarining shakllanish darajasi variantlar kesimida tahlil qilinganida esa g'ozaning "Xorazm-127" navi 60x15-1 tizimda ekilib, o'suv davrida 12-14 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri o'tkazilgan nazorat variantga nisbatan

g‘o‘zaning “Sulton” navi 60x12-1 tizimda ekilib, o‘sov davrida 15-16 hosil shox shakllanganida chilpish dabiri o‘tkazilgan variantda 2,7 dona/tup, chigitlar 60x15-1 tizimda ekilib, o‘sov davrida 12-14 va 15-16 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri olib borilgan variantlarda 0,2 donadan 1,8 dona/tup gacha, g‘o‘zaning “C-8294” navi 60x12-1 tizimda ekilib, o‘sov davrida 15-16 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri olib borilgan variantda 2,3 dona/tup, chigitlar 60x15-1 tizimda ekilib, o‘sov davrida 15-16 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri olib borilgan variantda 2,0 dona/tup gacha yuqori bo‘lganligi qayd etilgan.

1-jadval

Ekish tizimasi va chilpish muddatlarini g‘o‘za navlarining o‘sish va rivojlanishiga ta’siri, 2023 yil.

ar	r	Navla	Ekish tizimi	Chilpish muddatlari	1-avgust			
					Bosh poya	Hosil shoxi, dona	Hosil elementlari,	Ko‘sakl ar soni, dona
		Xorazm-127	60x1 5-1	1 2-14	96, 3	13, 2	17, 5	4,8
		Sulton	60x1 2-1	1 0-11	86, 5	10, 5	10, 7	3,3
				1 2-14	97, 2	12, 7	12, 6	5,5
				1 5-16	97, 9	15, 9	14, 7	6,6
			60x1 5-1	1 0-11	88, 2	10, 3	11, 6	4,5
				1 2-14	95, 9	13, 4	17	5,8
				1 5-16	96, 2	15, 0	18, 7	6,8

			1 0-11	76, 2	10, 2	10, 6	3,1
		60x1 2-1	1 2-14	80, 1	12, 8	14, 1	5
0	C-		1 5-16	80, 5	15, 5	14, 3	6,6
1	8294		1 0-11	78, 3	10, 8	11, 7	4,5
2		60x1 5-1	1 2-14	87, 7	12, 6	14, 6	5,8
3			1 5-16	89, 4	15, 2	15, 2	7,9

G'oz navlarining bir tupida hosil elementlarining shakllanishi variantlar kesimida o'rganib chiqilganida g'ozaning "Xorazm-127" navi 60x15-1 tizimda ekilib, o'suv davrida 12-14 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri o'tkazilgan nazorat variantga nisbatan yuqori natijani g'ozaning "Sulton" navi 60x15-1 tizimda ekilib, o'suv davrida 15-16 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri o'tkazilgan variantda qayd etilib, 1,2 donaga ko'p bo'lganligi aniqlangan bo'lsa, boshqa barcha variantlarda nazorat variantiga nisbatan 0,5 dona/tup dan 6,8 dona/tup gacha kam bo'lganligi qayd etilgan.

G'oz navlarini gullash dinamikasiga (2022 y.) qo'llanilgan omillarning ta'siri variantlar kesimida tahlil qilinganida, g'ozaning "Xorazm-127" navi 60x15-1 tizimda ekilib, o'suv davrida 12-14 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri o'tkazilgan nazorat 1-variantga nisbatan "Sulton" navi chigitlari 60x12-1 tizimda ekilib, o'suv davrida 10-11; 12-14; 15-16 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri o'tkazilgan 2-3-4 variantlarda 25.06 kuni 3,0-3,3 foizga, 30.06 kuniga kelib 3,9-4,2 foizga, chigitlar 60x15-1 tizimda ekilib, o'suv davrida 10-11; 12-14; 15-16 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri o'tkazilgan 5-6-7 variantlarda 25.06 kuni 4,0-4,4 foizga, 30.06 kuniga kelib 4,8-5,3 foizga, "C-8294" navi chigitlari 60x12-1 tizimda ekilib, o'suv davrida 10-11; 12-14; 15-16 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri o'tkazilgan 8-9-10 variantlarda 25.06 kuni 9,2-9,7 foizga, 30.06 kuniga kelib 6,2-6,8 foizga, chigitlar 60x15-1 tizimda ekilib, o'suv davrida

10-11; 12-14; 15-16 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri o'tkazilgan 11-12-13 variantlarda 25.06 kuni 11,5-11,6 foizga, 30.06 kuniga kelib 7,3-7,5 foizga yuqori bo'lganligi kuzatilgan.

G'o'za navlarini o'suv davrida qo'llanilgan agrotexnik tadbirlarni paxta hosildorligiga ta'siri variantlar kesimida aniqlab chiqilganida, chigit ekish tizimi va chilpish muddatlarining ta'siri sezilarli bo'lganligi kuzatilib, g'o'zaning "Xorazm-127" navi 60x15-1 tizimda ekilib, o'suv davrida 12-14 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri o'tkazilgan nazorat 1-variantga nisbatan "Sulton" navi chigitlari 60x12-1 tizimda ekilib, o'suv davrida 12-14 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri o'tkazilgan 3-variantdan 2,0 s/ga, chigitlar 60x15-1 tizimda ekiib, o'suv davrida 12-14 va 15-16 hosil shox shakllanganida chilpish tadbiri o'tkazilgan 6-7 variantlardan 0,4-0,8 s/ga qo'shimcha paxta hosili olinganligi qayd etilgan.

G'o'zaning "C-8294" navi chigitlari 60x12-1 va 60x15-1 tizimda ekilgan barcha variantlarda g'o'zaning "Xorazm-127" navi chigitlari 60x15-1 tizimda ekilgan nazorat variantiga nisbatan yuqori paxta hosildorrigiga erishilmadi. Aksincha, 60x12-1 tizimda ekilgan variantlardan 1,8-8,3 s/ga, 60x15-1 tizimda ekilgan variantlardan 4,5-7,8 s/ga gacha paxta hosildorligi kamayib borganligi kuzatilgan.

Xulosa. Yuqorida keltirilgan ma'lumotlardan shularni xulosa qilish mumkinki eng yuqori ko'rsatkich Sulton navini 60x12-1 ekish sxemasida ekilib, 15-16 hosil shoxida chilpish o'tkazilgan variantda kuzatilgan bo'lib, nazorat variantdagi Xorazm-127 naviga nisbatan o'simlik bo'yi 0,6-1,6 sm ga, ko'saklar soni 0,9-1,4 donaga yuqori bo'lganligi kuzatildi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdualimov SH. Chilpish muhim tadbir. // O'zbekiston qishqloq va suv xo'jaligi. Toshkent, 2023, №8, b-9.
2. Allanazarov S, Sindarov O, Egamberdiyev R, Xaitbayeva J, Murodova D. Turli ko'chat qalinligida parvarishlangan yangi, rayonlashgan va istiqbolli g'o'za navlarida chilpishning samaradorligi. // O'zbekiston qishqloq va suv xo'jaligi. Toshkent, 2022, Maxsus son, b-6-8.

3. Юсупов, Х. Р. (2024, August). ВЛИЯНИЕ СИСТЕМЫ ПОСАДКИ НА ПРОРАСТАНИЕ ПОБЕГОВ СОРТОВ ХЛОПЧАТНИКА. In INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE (Vol. 22, No. 2, pp. 3-5).